

Subjektivna dobrobit i osobine ličnosti: Povezanost na fenotipskoj i etiološkoj razini

Martina Pocrnić i Denis Bratko

Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju, Zagreb, Hrvatska

---

Sažetak

Subjektivna dobrobit često je ispitivan konstrukt u psihološkim istraživanjima, a njegova popularnost sve više raste tijekom posljednjih tridesetak godina. Definira se kao spoj kognitivne evaluacije života i afektivnih tendencija. Međutim, u literaturi postoje određene nekonzistentnosti i razlike u njezinoj operacionalizaciji koje će se opisati u ovome radu. Nakon upoznavanja s konstruktom ovaj pregledni rad fokusirat će se na dva osnovna cilja. Za početak, predstaviti će se dosadašnja saznanja o izvorima individualnih razlika u subjektivnoj dobrobiti na temelju istraživanja koja su koristila bihevioralno-genetičku metodologiju. Rezultati tih studija upućuju na umjerenu heritabilnost subjektivne dobrobiti koja se kreće u rasponu od 30 do 40 %. Glavni fokus zatim će biti na prikazivanju povezanosti subjektivne dobrobiti s osobinama ličnosti. Prvo će se predstaviti nalazi istraživanja na razini fenotipske povezanosti koji ukazuju na snažnu povezanost subjektivne dobrobiti s neuroticizmom, ekstraverzijom te u nešto manjoj mjeri sa savjesnošću. Te fenotipske korelacije u konačnici će se protumačiti iz bihevioralno-genetičke perspektive, odnosno prikazom nalaza istraživanja koja su se bavila ispitivanjem etiologije koja stoji u podlozi navedenih korelacija. Istraživanja jasno upućuju na preklapanje genske varijance između subjektivne dobrobiti i osobina ličnosti, a upitnim ostaje postoji li genski efekt subjektivne dobrobiti koji je nezavisan od ličnosti.

Ključne riječi: subjektivna dobrobit, ličnost, Velikih pet, heritabilnost, zadovoljstvo životom, genetika ponašanja

---

Uvod

Interes znanstvenika za istraživanje subjektivne dobrobiti izrazito je porastao u posljednjih tridesetak godina. Prvi važniji pregled konstrukta subjektivne dobrobiti objavljen je osamdesetih godina prošloga stoljeća (Diener, 1984), u razdoblju kad se godišnje objavljuje samo manji broj radova koji su ga ispitivali. Danas upisivanje

---

✉ Martina Pocrnić, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Ivana Lučića 3, 10 000 Zagreb. E-pošta: mpocrnic@ffzg.hr

Martina Pocrnić: <https://orcid.org/0000-0001-7104-6389>

Denis Bratko: <https://orcid.org/0000-0002-2482-4413>

pojma *subjective well-being* u tražilici *Google Scholar* rezultira s više od 2 650 000 rezultata, a samo u 2015. godini objavljeno je čak 14 000 radova koji spominju taj konstrukt (Diener i sur., 2017). Mjere subjektivne dobrobiti često su korištene kao varijable u istraživanjima iz različitih područja, od kliničke do organizacijske psihologije, ali i u drugim znanostima (npr. Keyes, 2006; Russell, 2008). Upravo zbog toga što već postoje te će se vjerojatno i dalje objavljivati mnoge studije koje uključuju taj važan psihološki konstrukt, smatramo da ga je važno precizno teorijski odrediti, sistematizirati spoznaje o njegovoj etiologiji te prikazati njegove relacije s temeljnim dimenzijama ličnosti kao dispozicijskim konstruktima s kojima je najviše povezan na fenotipskoj, ali i na etiološkoj razini.

Stoga ovaj pregledni rad ima nekoliko temeljnih ciljeva. Prvo, nužno je predstaviti konceptualizaciju konstrukta subjektivne dobrobiti i prikazati njegova moguća određenja u suvremenoj literaturi. Nadalje, u svrhu boljšeg razumijevanja individualnih razlika u izraženosti subjektivne dobrobiti, važno je postaviti pitanje o njezinoj etiologiji. Stoga će se opisati nalazi povezani s ispitivanjem izvora individualnih razlika, odnosno nalazi bihevioralno-genetičkih istraživanja koja su ispitivala stupanj genskoga i okolinskog doprinosa subjektivnoj dobrobiti. Posljednje, kao glavni cilj ovoga rada, opisat će se povezanost subjektivne dobrobiti s varijablama za koje je utvrđeno da igraju jednu od najvažnijih uloga u njezinoj predikciji – osobinama ličnosti. Prvo će se prikazati kako te varijable međusobno koreliraju na fenotipskoj razini, a konačan i zaključni fokus bit će na njihovu etiološkom preklapanju.

Konceptualizacija subjektivne dobrobiti

Subjektivna dobrobit može se definirati kao stupanj u kojemu osoba smatra, vjeruje i/ili osjeća da joj je dobro u životu (Diener i sur., 2018). Konceptualizirana je kao višedimenzijski konstrukt koji sadrži dvije osnovne komponente: kognitivnu i afektivnu. Kognitivna komponenta odnosi se na subjektivnu evaluaciju, odnosno zadovoljstvo osobe svojim sveukupnim životom ili određenim domenama, npr. poslom ili zdravljem. Afektivna komponenta pak uključuje tipična emocionalna iskustva koje osoba doživljava i koja reflektiraju uobičajeno reagiranje na različite događaje i situacije u životu (Diener i sur., 2017). Točnije, ona se dodatno može podijeliti na dvije facete – pozitivan i negativan afekt. Upravo omjer doživljavanja pozitivnoga i negativnog afekta definira afektivnu komponentu subjektivne dobrobiti. Prema tome, osjećaj visoke subjektivne dobrobiti uključuje pozitivnu evaluaciju vlastitoga života, odnosno visoko zadovoljstvo njime (kao i različitim domenama života), te veću frekvenciju doživljavanja pozitivnoga afekta u odnosu na negativni afekt (Keyes i sur., 2002; Lucas i sur., 1996; Myers i Diener, 1995).

Komponente subjektivne dobrobiti teorijski su, ali i empirijski međusobno relativno nezavisne. Odvojive su u faktorskim analizama, pokazuju drugačije povezanosti s različitim konstruktima te bi ih se trebalo i zasebno mjeriti (Diener i

sur., 2017). Međutim, određene korelacije među njima ipak postoje. Tako se obično dobiva pozitivna povezanost između kognitivne i afektivne komponente iako veličina te povezanosti dosta varira od studije do studije (npr. Schimmack (2008) navodi raspon korelacija od .10 do .80 kroz različita istraživanja). Razumljivo je da razlozi koji dovode do visokoga zadovoljstva životom, poput uspješnoga ostvarivanja različitih ciljeva, mogu dovesti i do pozitivnoga afektivnog balansa, isto kao što češće doživljavanje ugodnih od neugodnih emocija može doprinijeti tomu da pozitivno evaluiramo vlastiti život. No istraživači naglašavaju da, unatoč određenoj povezanosti, ti konstrukti nisu međusobno redundantni jer imaju drugačije procese u podlozi, npr. afektivna komponenta češće je određena specifičnim događajima nego kognitivna komponenta koja više ovisi o stabilnijim procjenama (Tov, 2018). Distinkcija između kognitivne i afektivne komponente vjerojatno je intuitivnija od toga da su i afektivne facete, odnosno pozitivan i negativan afekt teorijski međusobno nezavisni. Naime, pozitivan i negativan afekt nisu polovi iste dimenzije, već strukturalno i kauzalno odvojivi konstrukti. Osobe koje su sklone često doživljavati pozitivan afekt mogu isto tako često doživljavati i negativan afekt. Ipak, istraživanja uglavnom pokazuju da te dvije dimenzije nisu u potpunosti ortogonalne i određena negativna korelacija među njima postoji, no svejedno ih je potrebno odvojeno mjeriti u svrhu zahvaćanja potpune slike subjektivne dobrobiti (Schimmack, 2008).

Terminologija i operacionalizacija (subjektivne) dobrobiti

Unatoč jasnoj definiciji subjektivne dobrobiti kao konstrukta koji se sastoji od međusobno odvojivih komponenti u području zapravo postoji određena terminološka zbrka te različite konceptualizacije koje se često (manje ili više opravdano) koriste kao sinonimi. Diener i suradnici (2018) u svojem preglednom radu opisuju razlike između koncepata povezanih s istraživanjima unutar širokoga područja dobrobiti (engl. *well-being*). Tako dobrobit opisuju kao generalni, najopćenitiji konstrukt koji pokriva socijalnu, zdravstvenu, materijalnu i subjektivnu dimenziju dobrobiti. Dakle, subjektivna dobrobit samo je jedna od faceta širokoga pojma dobrobiti koja, u skladu s već navedenom definicijom, obuhvaća subjektivnu evaluaciju vlastitoga života kroz kognitivni i afektivni aspekt. Afektivni aspekt subjektivne dobrobiti najčešće se ispituje mjerama kojima se procjenjuje frekvencija i/ili intenzitet doživljavanja različitih emocija u nekome vremenskom periodu. Najpoznatija je takva mjera Skala pozitivnoga i negativnog afekta (engl. *Positive and Negative Affect Schedule* (PANAS); Watson i sur., 1988). PANAS-om je moguće dobiti nezavisne rezultate na dvjema afektivnim facetama, a moguće je i izračunati omjer pozitivnoga i negativnog afekta, što predstavlja mjeru afektivnoga balansa (Diener i sur., 2018). Konstrukt zadovoljstva životom dominantno se operacionalizira Skalom zadovoljstva životom (engl. *Satisfaction With Life Scale* (SWLS); Diener i sur., 1985) koja sadržava ukupno pet čestica (npr. „Moj je život vrlo blizu onomu što smatram idealnim.”). SWLS se odnosi na globalnu procjenu, tj. ne ispituje zadovoljstvo određenim domenama, što omogućuje pojedincima da

donose procjene o sveukupnome zadovoljstvu ovisno o tome što je njima zaista važno i centralno u životu (Diener i sur., 1985). Zadovoljstvo životom moguće je procijeniti i samo jednom globalnom česticom kojom npr. sudionici trebaju na određenoj skali procijeniti koliko su u cijelosti zadovoljni svojim trenutnim životom. Smatra se da je takav način procjene validna i pouzdana mjera te se ona nerijetko koristi u istraživanjima (Franz i sur., 2012; Nes i sur., 2008; Schaie i sur., 2004).

Od subjektivne dobrobiti možda se najjasnije može razlikovati konstrukt psihološke dobrobiti (engl. *psychological well-being*) koji uključuje osjećaje autonomije, osobnoga rasta i svrhe u životu. Psihološka dobrobit ponajprije naglašava pozitivno funkcioniranje osobe, tj. odnosi se na poželjne psihološke karakteristike koje mogu poboljšati funkcioniranje i ostvarivanje vlastitih potencijala, a time i osjećaj subjektivne dobrobiti (Diener i sur., 2018; Ryff, 2014). Dakle, za razliku od subjektivne, psihološka se dobrobit ne odnosi na to osjeća li se osoba sretno i zadovoljno, već se smatra da psihološka dobrobit predstavlja eudajmonijsku konceptualizaciju dobrobiti, dok se subjektivna može povezati s konceptom hedonizma (Ryff, 2014). Skala psihološke dobrobiti (engl. *Scales of Psychological Well-being*; Ryff, 1989) najpoznatija je mjera toga konstrukta koja mjeri šest različitih aspekata psihološke dobrobiti (samoprihvatanje, pozitivni odnosi s drugima, upravljanje okolinom, autonomija, osobni rast i smisao života). Dok se psihološka i subjektivna dobrobit jasno razlikuju, jedan od češćih sinonima koji se koristi za subjektivnu dobrobit pojam je kvalitete života (engl. *quality of life*). Diener i suradnici (2018) naglašavaju da je taj pojam različit od subjektivne dobrobiti jer uključuje i procjenu objektivnih životnih uvjeta, kao što su ekonomski, zdravstveni i socijalni uvjeti (Felce i Perry, 1995). Postoje mnogobrojni načini na koje se kvaliteta života mjeri i definira kroz studije, ovisno i o specifičnim domenama istraživanja, primjerice, ispitivanje kvalitete života povezane sa zdravljem (v. Hagerty i sur., 2001; Kaplan i Ries, 2007). U teorijskome smislu najviše se poteškoća pojavljuje s konceptom sreće. Diener i suradnici (2018) naglašavaju da je sreća termin koji se može koristiti prilikom komunikacije s javnošću jer im je razumljiviji, no navode da bi ga se zapravo trebalo izbjegavati u znanstvenoj terminologiji s obzirom na to da značenje toga pojma nije jasno definirano te se može razlikovati u različitim kontekstima, ali i kulturama (Diener i sur., 2017). Osim toga, sreća se najčešće odnosi na trenutno afektivno stanje koje bitnije fluktuiru u odnosu na ostale koncepte dobrobiti. Ipak, u psihološkoj literaturi često se koristi konstrukt ukupne sreće operacionaliziran Skalom subjektivne sreće (engl. *Subjective Happiness Scale*; Lyubomirsky i Lepper, 1999). Ta skala od četiriju čestica predstavlja globalnu i subjektivnu procjenu toga koliko se smatramo sretnima ili nesretnima (npr. „Neki su ljudi općenito vrlo sretni. Uživaju u životu štogod da im se događa, iz svega izvlače ono najbolje. Koliko se taj opis odnosi na Vas?“).

Što kažu empirijski nalazi o razlikovanju mogućih operacionalizacija dobrobiti? Iako neki autori potiču razlikovanje aspekata (subjektivne) dobrobiti, istraživanja pokazuju da među različitim konstruktima zapravo postoje značajna preklapanja

(Bartels i Boomsma, 2009; Diener i sur., 2009; Keyes i sur., 2002). Tako je studija Keyesa i suradnika (2002) pokazala da sumirani rezultati na mjerama subjektivne (procjene zadovoljstva životom, pozitivnoga i negativnog afekta) i šest podljestvica psihološke dobrobiti (Ryff, 1989) visoko koreliraju ($r = .59$). Međutim, nalazi su također pokazali da su, unatoč visokoj korelaciji, konstrukti subjektivne i psihološke dobrobiti dva zasebna latentna faktora koji ne pripadaju jednom generalnom faktoru, što je u skladu s ranije navedenom teorijskom postavkom o jasnome diferenciranju tih dviju vrsta dobrobiti. Ako se usmjerimo na istraživanja koja nisu ispitivala mjere psihološke dobrobiti, važno je istaknuti studiju koju su proveli Bartels i Boomsma (2009) u kojoj su uspoređivane četiri različite mjere: rezultati na skali SWLS, Skali subjektivne sreće te rezultati općenite, sveukupne kvalitete života i kvalitete života u trenutku mjerenja, koje su se procjenjivale tzv. ljestvicom *Cantril* (Cantril, 1965) od 0 do 10 stupnjeva, gdje 10 označava najbolji mogući život. Rezultati su pokazali da na fenotipskoj razini postoje umjerene do visoke korelacije među tim mjerama. Primjerice, rezultati zadovoljstva životom i subjektivne sreće međusobno su korelirali .77 kod ženskih, odnosno .73 kod muških sudionika. Dodatan važan nalaz odnosio se na rezultate ispitivanja preklapanja tih mjera na etiološkoj razini. Naime, utvrđeno je značajno preklapanje između genskih doprinosa korištenih mjera. To znači da su navedene mjere povezane s podjednakim setom genskih efekata, odnosno da u podlozi imaju podjednake genske efekte. Autorice zaključuju da to implicira da se različite operacionalizacije dobrobiti međusobno ne razlikuju na genetičkoj razini, tj. da predstavljaju biološki preklapajuće konstrukte. Smatraju da to, uz nalaz o umjerenim do visokim fenotipskim korelacijama, opravdava uspoređivanje različitih mjera (subjektivne) dobrobiti, odnosno usporedbe studija koje su koristile različite operacionalizacije.

Izvori individualnih razlika u subjektivnoj dobrobiti

Subjektivna dobrobit promatra se kao dispozicijski konstrukt. U prilog tomu idu rezultati nekoliko istraživanja koja su ispitivala i potvrdila stabilnost mjera subjektivne dobrobiti tijekom vremena (npr. Anusic i Schimmack, 2016; Lykken i Tellegen, 1996). Osim vremenske stabilnosti, shvaćanje subjektivne dobrobiti kao dispozicijske crte potkrijepljeno je i nalazima istraživanja o stupnju genskih doprinosa individualnim razlikama koja pronalaze značajan stupanj heritabilnosti subjektivne dobrobiti.

Bihevioralno-genetička perspektiva

Kod istraživanja individualnih razlika jedno je od važnijih pitanja ono o njihovoj etiologiji, odnosno izvoru tih razlika, a koje proučavaju bihevioralno-genetička istraživanja. Naime, mogući izvori individualnih razlika u nekome fenotipu, odnosno u nekoj mjerenoj dispoziciji mogu biti ili genske ili okolinske razlike među pojedincima u nekoj populaciji. Cilj bihevioralne genetike upravo je

određivanje stupnja u kojemu je ukupna varijanca u nekome fenotipu rezultat tih dvaju mogućih doprinosa (Bratko i sur., 2017). Ukupni genski varijabilitet dodatno se može razdijeliti na aditivne genske utjecaje, koji predstavljaju sumu prosječnih efekata pojedinih gena koji se nasljeđuju od roditelja, i na neaditivne genske utjecaje, nasljeđivanje kojih ovisi ponajprije o zakonima vjerojatnosti, a uključuju, primjerice, interakcije među genima (Bratko i sur., 2017). Ukupni okolinski varijabilitet sačinjavaju dijeljeni i nedijeljeni okolinski utjecaji. Dijeljena okolina uključuje sve ono što doprinosi sličnosti članova iste obitelji, dok nedijeljena okolina uključuje jedinstvene doprinose koji su specifični za svakoga pojedinca (Knopik i sur., 2017).

Bihevioralna genetika uključuje dva različita metodološka pristupa: kvantitativnu i molekularnu genetiku. Ovaj će se rad većinom temeljiti na prikazu nalaza kvantitativne metodologije u kojoj se o doprinosima individualnim razlikama zaključuje indirektno, na temelju proučavanja sličnosti genski informativnih pojedinaca, tj. različitih srodnika. Najčešće je korištena metodologija studija blizanaca koja uključuje usporedbu jednojajčanih i dvojajčanih blizanaca koji u različitim postotku dijele genske efekte (100 % nasuprot 50 %). Kao osnovni statistički pokazatelj koristi se indeks heritabilnosti (h^2) koji predstavlja proporciju fenotipske varijance koja se može pripisati genskoj varijanci (Knopik i sur., 2017). On varira od 0 do 1, odnosno od 0 % do 100 %, a veća brojka ukazuje na veću prisutnost relativnoga genskog doprinosa. Molekularno-genetičke studije pak direktno ispituju genske efekte (Bratko i sur., 2017). Primjerice, metodom otkrivanje gena-kandidata ili tzv. metodom aleličke asocijacije (engl. *candidate gene association studies*) cilj je utvrditi razlikuju li se osobe s različito izraženim fenotipom u varijantama ispitivanoga gena-kandidata. Najsuvremenija je metoda povezanosti genoma (engl. *genome-wide association studies*, GWAS) koja ispituje varijacije DNK-a u cijelome genomu, a temelji se na proučavanju jednonukleotidnih polimorfizama (engl. *single-nucleotide polymorphisms*, SNPs) (South i Jarnecke, 2015). Prednost je te metode što može detektirati i vrlo male efekte, međutim, za njezino je korištenje potreban iznimno velik broj ispitanika (Bratko i sur., 2017).

Heritabilnost subjektivne dobrobiti

U kojoj se mjeri kojim izvorima mogu pripisati individualne razlike u stupnju subjektivne dobrobiti? Prvom poznatom studijom koja je ispitala heritabilnost neke mjere subjektivne dobrobiti smatra se istraživanje Tellegena i suradnika (1988) provedeno na uzorku 331 para blizanaca koji su zajedno odrasli i 71 para blizanaca koji su odrasli odvojeno. U tome je istraživanju utvrđeno da se 48 % varijacija u rezultatima na skali dobrobiti, jednoj od podljestvica Multidimenzijaskog upitnika ličnosti (engl. *Multidimensional Personality Questionnaire* [MPQ]; Tellegen, 1982) može pripisati genskim doprinosima. Visok rezultat na toj skali opisuje osobu koja je vedra, vesela, zadovoljna sobom i životom, što je mjera subjektivne dobrobiti kao dispozicije. Kasnija studija Lykken i Tellegena (1996) potvrdila je da je otprilike polovica varijance skale dobrobiti MPQ-a rezultat genskih efekata, dok su Franz i

suradnici (2012) na uzorku 1226 muških blizanaca starije dobi (51 – 60 godina) iz Vijetnama utvrdili heritabilnost od 35 %. Nekoliko važnih studija provedeno je na uzorku blizanaca iz Norveške u kojima se kao operacionalizacija koristila kratka skala subjektivne dobrobiti od četiriju čestica (engl. *SWB scale*; Moum i sur., 1990), a čija je heritabilnost procijenjena u rasponu od 42 do 56 % (Nes i sur., 2006; Røysamb i sur., 2002, 2003). Norveški istraživački tim kasnije je objavio rezultate snažnijega bihevioralno-genetičkoga nacra u kojemu je na kombiniranim podacima 6 600 blizanaca i 54 450 članova obitelji heritabilnost skale SWB iznosila između 33 i 36 % (Nes, Czajkowski i sur., 2010). Istraživanja koja su ispitivala etiologiju zadovoljstva životom koristeći skalu SWLS također ukazuju na značajnu heritabilnost. Primjerice, podaci na kombiniranome uzorku blizanaca i njihove ostale braće i sestara iz nizozemskoga registra ($N = 5\,668$) pokazali su da se 38 % varijance zadovoljstva životom može objasniti genskim efektima (Stubbe i sur., 2005). Caprara i suradnici (2009) na uzorku 428 blizanaca iz talijanskoga registra prijavili su nešto višu heritabilnost od 59 %, dok je u studiji autorica Bartels i Boomsma (2009) ona iznosila 47 %. U novijim studijama heritabilnost skale SWLS varira od 31 % (Røysamb i sur., 2018) do 52 % (Sadiković i sur., 2018). Osim skalom SWLS, zadovoljstvo je životom u bihevioralno-genetičkim studijama često bilo operacionalizirano jednom česticom, a procjene heritabilnosti u tim studijama variraju od 19 % do 37 % (De Neve i sur., 2012; Franz i sur., 2012; Hahn i sur., 2013; Nes i sur., 2008).

Nalaze pojedinačnih istraživanja potvrdile su i tri metaanalize. Prva provedena uključivala je 10 nezavisnih procjena heritabilnosti subjektivne dobrobiti iz primarnih istraživanja objavljenih do 2009. godine (Vukasović i sur., 2012). Prosječna procjena heritabilnosti iznosila je 39 %, odnosno 32 % nakon provedbe korekcije zbog pristranosti u objavljivanju. Druge dvije metaanalize uključivale su bihevioralno-genetičke studije objavljene do 2014. godine te su polučile podjednake rezultate. Tako je studija Nes i Røysamba (2015) na temelju 15 nezavisnih veličina učinaka rezultirala prosječnim stupnjem heritabilnosti subjektivne dobrobiti od 40 %, odnosno 41 % nakon provedbe analize osjetljivosti. Treća je metaanaliza uključivala dvije procjene – procjenu stupnja heritabilnosti različitih konstrukata dobrobiti (uključujući i psihološku dobrobit) te specifično heritabilnost mjera zadovoljstva životom (Bartels, 2015). Dobiveni rezultati pokazali su da prosječna heritabilnost dobrobiti, na temelju 12 nezavisnih veličina učinaka, iznosi 36 %, dok je heritabilnost zadovoljstva životom 32 %.

Nes i Røysamb (2015) dodatno su utvrdili da je čak oko 70 % varijabiliteta među različitim studijama, odnosno nezavisnim veličinama učinaka rezultat heterogenosti. Procjene heritabilnosti subjektivne dobrobiti uglavnom se kreću u rasponu od 20 do 50 %, što zapravo potvrđuje da indeks heritabilnosti nije stabilna i fiksna mjera. Naime, stupanj heritabilnosti populacijski je parametar i njegova procjena može ovisiti o specifičnome uzorku, a procjene mogu varirati i u različitim dobnim, spolnim i kulturalnim skupinama. Tako su neke studije pokazale da se više

procjene heritabilnosti subjektivne dobrobiti pronalaze kod žena nego kod muškaraca (npr. Bartels i sur., 2013; Røysamb i sur., 2002) te da mogu varirati i ovisno o socioekonomskome, pa čak i o bračnome statusu. Točnije, niže procjene heritabilnosti utvrđene su kod osoba s nižim financijskim primanjima (Johnson i Krueger, 2006), kao i kod osoba koje su u bračnoj zajednici u odnosu na one koje nisu (Nes, Røysamb i sur., 2010). Indeks heritabilnosti generalno ovisi o tome koliko su varijabilni genotip i okolina u nekoj grupi ili populaciji. Primjerice, što je okolina homogenija, odnosno što su okolinski uvjeti sličniji za pojedince u nekoj populaciji, to će procjene heritabilnosti biti veće nego kod populacija u kojima postoje značajnije razlike u okolinskim uvjetima, npr. velike razlike u socioekonomskome statusu (Røysamb i sur., 2014). Unatoč visokoj heterogenosti vidljivo je da su sve tri metaanalize došle do sličnih zaključaka koji potvrđuju nalaze raznih pojedinačnih studija – subjektivna dobrobit umjereno je heritabilna i može se zaključiti da je, u prosjeku, 30 – 40 % individualnih razlika među pojedincima u stupnju subjektivne dobrobiti objašnjivo genskim razlikama među njima. Još ne postoji jasan konsenzus o tome je li riječ o aditivnim, neaditivnim ili o objema vrstama genskih efekata. Zaključci se razlikuju ovisno o pojedinačnim studijama, što može biti rezultat drugačije operacionalizacije konstrukata, ali i odabrane metodologije, s obzirom na to da klasične studije blizanaca obično imaju manju snagu za detektiranje neaditivnoga genskog efekta (Neale i Cardon, 1992).

Važno je naglasiti da prosječni stupanj heritabilnosti također ukazuje na postojanje 60 – 70 % okolinskoga doprinosa koji utječe na individualne razlike u subjektivnoj dobrobiti. Postoji jasan konsenzus o tome da je riječ ponajprije o efektima nedijeljene okoline. Dakle, za individualne razlike u subjektivnoj dobrobiti dijeljena okolina nema značajnoga utjecaja, što je u skladu s nalazima mnogih drugih dispozicijskih fenotipova, poput osobina ličnosti (Plomin i sur., 2016). Prema tome, razina naše subjektivne dobrobiti nije samo određena našim genskim efektima, već na nju, i to čak u većoj mjeri, utječu vanjski, okolinski faktori koji su specifični za pojedinca. Isto tako, nalaz metaanalize (Bartels, 2015) da je heritabilnost konstrukta zadovoljstva životom (32 %) nešto niža od stupnja heritabilnosti drugih mjera i operacionalizacija (subjektivne) dobrobiti (36 %) ukazuje na to da su okolinski faktori, odnosno različita životna iskustva ponešto važnija za evaluaciju života nego za, primjerice, sklonost doživljavanja određenoga omjera pozitivnoga i negativnog afekta.

U skladu s rastom popularnosti molekularne metodologije u bihevioralnoj genetici raste i broj radova koji su istraživali subjektivnu dobrobit koristeći tu metodologiju. S ciljem pronalazjenja gena-kandidata De Neve (2011) je objavio studiju u kojoj je pronašao povezanost između više razine zadovoljstva životom s duljom varijantom polimorfizma na genu za serotoninški transporter (5-HTTLPR), no taj se nalaz ipak nije uspješno replicirao (De Neve i sur., 2012). Chen i suradnici (2013) ispitivali su gen monoaminooksidaze tipa A (MAOA) kao gen-kandidat koji bi mogao biti povezan s rezultatima na Skali subjektivne sreće. Značajni rezultati

pokazali su se samo kod osoba ženskoga spola, kod kojih je niža ekspresija gena MAOA bila povezana s višom razinom sreće. Jedan od prvih dokaza o stupnju heritabilnosti subjektivne dobrobiti dobiven na temelju direktnoga ispitivanja gena proizašao je iz studije Rietvelde i suradnika (2013) koji su procijenili heritabilnost između 12 i 18 %, dok su Okbay i suradnici (2016) na temelju metode GWAS detektirali tri genske varijante koje se mogu povezati sa subjektivnom dobrobiti. Međutim, procjene heritabilnosti bile su vrlo niske jer su pronađene genske varijante objasnile samo 4 % sveukupne varijance. Molekularno-genetičke studije općenito su manje uspješne u pronalaženju konkretnih gena koji doprinose subjektivnoj dobrobiti te su procjene heritabilnosti na temelju tih analiza manje nego kad se koriste metode kvantitativne genetike. To je povezano s problemom tzv. nedostajuće heritabilnosti (engl. *missing heritability*) koji govori o poteškoći molekularnih studija u potvrđivanju visokih procjena heritabilnosti iz kvantitativnih studija. Smatra se da nedostajuća heritabilnost može biti rezultat toga što je priroda djelovanja genskih efekata interaktivna, a ne aditivna (Plomin, 2013). Te se interakcije teško izravno detektiraju metodama molekularne genetike, ali mogu utjecati na procjene heritabilnosti kvantitativnih studija.

Unatoč problemima molekularno-genetičkih istraživanja, zahvaljujući jasnim i konzistentnim nalazima kvantitativno-genetičkih studija, može se zaključiti da je subjektivna dobrobit umjereno heritabilna osobina kod koje su genski efekti povezani s otprilike trećinom njezine varijance. Značajna heritabilnost važan je argument prilikom definiranja subjektivne dobrobiti kao dispozicije. Još jedan važan argument koji ide u prilog toj tezi značajne su korelacije subjektivne dobrobiti s osobinama ličnosti.

Subjektivna dobrobit i osobine ličnosti

Osobine ličnosti predstavljaju skup organiziranih i relativno trajnih psihičkih osobina i mehanizama unutar pojedinca koji utječu na interakcije i adaptacije osobe na njezinu okolinu (Larsen i Buss, 2005). Riječ je o tipičnim obrascima mišljenja, osjećanja i ponašanja koji su karakteristični za pojedince u većini njihovih djelovanja, a koji pokazuju umjeren stupanj heritabilnosti (Vukasović i Bratko, 2015). Upravo je važnost tih heritabilnih i relativno stabilnih crta jedno od istraživanijih pitanja i uobičajenih poglavlja u literaturi o subjektivnoj dobrobiti. Istraživanja pokazuju da su osobine ličnosti jedan od najvažnijih i najsnažnijih prediktora subjektivne dobrobiti, koji u prosjeku objašnjava između 30 i 40 % njezine varijance, značajno više nego demografske ili objektivne varijable, poput socioekonomskoga statusa (Costa i McCrae, 1980; Diener i sur., 1999; Lucas, 2018).

Fenotipska i etiološka povezanost ličnosti i subjektivne dobrobiti

Costa i McCrae (1980) u jednoj od prvih studija koja je ispitala povezanost individualnih karakteristika i subjektivne dobrobiti istaknuli su važnost ličnosti.

Zaključili su da je ekstraverzija povezana s doživljajem pozitivnoga, a neuroticizam s doživljajem negativnoga afekta te su stoga te dvije dimenzije ključne za doživljaj subjektivne dobrobiti. Kasnije su nadopunili svoj model dodavanjem savjesnosti i ugodnosti kao osobina koje su povezane s doživljavanjem više pozitivnoga i manje negativnog afekta, što posljedično dovodi do višega stupnja subjektivne dobrobiti (McCrae i Costa, 1991). Mnogobrojna su kasnija istraživanja u različitim kulturama potvrdila njihove zaključke, primarno onaj o neuroticizmu i ekstraverziji kao osobinama koje su najsnažnije povezane s mjerama subjektivne dobrobiti (npr. Blatný i sur., 2015; Bratko i Sabol, 2006; Diener i sur., 1992; Grant i sur., 2009; Hayes i Joseph, 2003; Ng i sur., 2019; Schimmack i sur., 2002; Steel i sur., 2008). Primjerice, Diener i suradnici (1992) longitudinalnim su istraživanjem na velikome nacionalnom uzorku iz SAD-a potvrdili da osobe koje postižu viši rezultat na mjeri ekstraverzije imaju viši rezultati na mjeri dobrobiti, neovisno o tome gdje žive, s kim žive te rade li ili ne u socijalnome okruženju. Da su neuroticizam i ekstraverzija važne osobine za subjektivnu dobrobit, potvrdila je i međukulturalna studija na sudionicima iz SAD-a, Njemačke, Japana, Gane i Meksika u kojoj su te dvije osobine bile značajno povezane i s mjerom afektivnoga balansa te sa skalom SWLS (Schimmack i sur., 2002). Afektivni balans podjednako je korelirao s ličnošću u svim kulturama, u rasponu od $-.57$ do $-.60$ za neuroticizam, odnosno $.32$ do $.53$ za ekstraverziju, dok se pokazalo da je veza zadovoljstva životom i ličnosti snažnija u individualističkim nego u kolektivističkim kulturama. Time se naglasila važnost kulturalnih razlika u predikciji subjektivne dobrobiti, ali i generalno potvrdila važnost ekstraverzije i neuroticizma neovisno o kulturi. Ipak, pokazalo se da su obje osobine snažnije povezane s afektivnom nego s kognitivnom komponentom subjektivne dobrobiti, što je sukladno ideji Coste i McCraea (1980) da ekstraverzija i neuroticizam primarno doprinose doživljaju pozitivnoga i negativnog afekta. Na hrvatskome uzorku može se istaknuti studija Bratka i Sabol (2006) na 1166 sudionika u kojoj je mjera zadovoljstva životom značajno negativno korelirala s neuroticizmom ($-.37$) te pozitivno s ekstraverzijom ($.30$), savjesnošću ($.20$), ugodnošću ($.17$) i intelektom ($.16$). Iako se neuroticizam i ekstraverzija ističu kao ključne osobine, nešto niže, ali značajne korelacije nerijetko se dobivaju sa savjesnošću i ugodnošću i u drugim studijama (npr. Grant i sur., 2009; Hayes i Joseph, 2003; Ng i sur., 2019; Røysamb i sur., 2018), dok su nalazi za otvorenost/intelekt uglavnom niski ili neznačajni. Metaanaliza Steela i suradnika (2008) potvrdila je da neuroticizam i ekstraverzija imaju najveće korelacije s mjerama subjektivne dobrobiti (npr. neuroticizam u prosjeku korelira $.54$ s negativnim, a ekstraverzija $.44$ s pozitivnim afektom), ali i da savjesnost i ugodnost imaju umjerene povezanosti, u rasponu od $.12$ do $.40$. Rezultati najnovije metaanalize potkrepljuju važnost neuroticizma, ekstraverzije i savjesnosti iz domene petofaktorskih modela za dimenzije subjektivne dobrobiti (Anglim i sur., 2020). Neuroticizam korelira sa svim trima dimenzijama – zadovoljstvom životom ($-.39$), pozitivnim ($-.34$) i negativnim afektom ($.56$), dok ekstraverzija pokazuje najveću korelaciju s pozitivnim afektom ($.44$) te nešto nižu sa zadovoljstvom životom ($.32$). Savjesnost je ponajprije povezana s doživljavanjem

pozitivnoga afekta (.35), međutim, vidljive su i, doduše nešto niže, korelacije sa zadovoljstvom životom (.27) i negativnim afektom (-.25). Ugodnost je imala niske korelacije sa svim trima komponentama subjektivne dobrobiti, najvišu s negativnim afektom (-.25). Autori metaanalize navode da su dobiveni rezultati i zaključci slični neovisno o tome koja se točno upitnička mjera petofaktorskih modela koristi.

Nalazi da su neuroticizam i ekstraverzija najvažniji prediktori subjektivne dobrobiti zapravo ne trebaju iznenađivati s obzirom na to da te dvije crte kao dio svoje sadržajne strukture uključuju sklonost emocionalnomu doživljavanju koja se može povezati s afektivnom komponentom subjektivne dobrobiti. Tako je ekstraverzija, uz osobine poput druželjivosti i asertivnosti, definirana i sklonošću doživljavanja ugodnih emocija, dok je neuroticizam osobina koju karakteriziraju različite neugodne emocije, poput sklonosti doživljavanju tuge, straha ili ljutnje. Istraživanja koja su uključivala mjere nižih, specifičnijih razina ličnosti, tzv. faceta, pokazuju da postoje dvije facete, jedna neuroticizma, a druga ekstraverzije, koje se mogu izdvojiti kao konzistentno najvažnije za predikciju subjektivne dobrobiti, a obje se odnose na emocionalne doživljaje – depresivnost i pozitivne emocije (npr. Albuquerque i sur., 2012; Anglim i Grant, 2016; Røysamb i sur., 2018; Schimmak i sur., 2004). Kao jedan od potencijalnih mehanizama kojim neuroticizam i ekstraverzija djeluju na doživljaj subjektivne dobrobiti McCrae i Costa (1991) predlažu tzv. model temperamenta koji upravo govori o izravnoj vezi između crta ličnosti i afektivnih iskustava, odnosno direktnome utjecaju ekstraverzije i neuroticizma na doživljavanje različitoga omjera ugodnih i neugodnih emocija. Kao drugi model predlaže se instrumentalno objašnjenje u kojemu su razlike u stupnju subjektivne dobrobiti posredovane drugačijim životnim stilom koji stvaraju pojedinci ovisno o razinama osobina ličnosti. Primjerice, neuroticizam karakterizira negativniji pogled na svijet, sklonost ruminacijama i veća izloženosti stresu (Kendler i sur., 2003), što može posredno dovesti i do nižih procjena subjektivne dobrobiti. S druge strane, ekstraverziju karakterizira druželjivost koja doprinosi većoj socijalnoj mreži te dobivanju adekvatne i potrebne socijalne podrške, što može značajno doprinijeti osjećaju dobrobiti (Smillie i sur., 2015). Korelacije savjesnosti i ugodnosti s mjerama subjektivne dobrobiti također se mogu objasniti neposrednim djelovanjem. S obzirom na to da savjesne osobe uspješno ostvaruju postavljene ciljeve i imaju visok osjećaj kompetentnosti, to posljedično može doprinijeti osjećaju zadovoljstva (Headey, 2008; Sheldon i sur., 2010), dok ugodnije osobe zbog svojega pristupačnoga i brižnog odnosa prema drugima vjerojatnije postižu veći broj zadovoljavajućih socijalnih veza u odnosu na osobe koje su nisko na ugodnosti, što može imati pozitivan utjecaj na stupanj subjektivne dobrobiti.

Snažna te konzistentna veza između subjektivne dobrobiti i ličnosti na fenotipskoj razini otvara pitanje što točno stoji u podlozi tih korelacija. Točnije, fenotipske korelacije između nekih varijabli potiču pitanje jesu li te varijable povezane zato što dijele etiologiju u određenoj mjeri. Preklapanje se etiologije između neka dva konstrukta, poput stupnja heritabilnosti, ispituje u okviru

bihevioralne genetike. Naime, multivarijatnom analizom moguće je ispitati u kojoj mjeri genski i okolinski efekti objašnjavaju korelaciju između nekih varijabli, tj. procjenjuje se koreliranost njihovih latentnih, genskih i okolinskih izvora utjecaja (Knopik i sur., 2017). Nekoliko studija ispitivalo je preklapanje etioloških faktora između subjektivne dobrobiti i osobina ličnosti, a prvu su proveli Weiss i suradnici (2008). Nalazi njihove studije provedene na uzorku 973 blizanca potvrdili su da postoje značajni i genski i okolinski efekti koji doprinose fenotipskoj povezanosti subjektivne dobrobiti i ličnosti, točnije neuroticizma ($r = -.35$), ekstraverzije ($r = .29$) i savjesnosti ($r = .21$). Međutim, najvažniji nalaz te studije ukazivao je na to da ne postoji jedinstveni genski efekt subjektivne dobrobiti, što znači da je njezina cjelokupna genska varijanca objašnjiva genskim efektom osobina ličnosti. Dakle, prema rezultatima te studije ista ona genska varijanca koja je odgovorna za individualne razlike u ličnosti odgovorna je i za individualne razlike u subjektivnoj dobrobiti. Time se zaključilo da je, u biološkome smislu, subjektivna dobrobit neodvojiva od ličnosti. Važno je naglasiti da je u tome istraživanju subjektivna dobrobit bila ispitivana telefonskim intervjuom na temelju tri pitanja kojima su sudionici procjenjivali trenutno i općenito zadovoljstvo životom te osjećaj kontrole u životu, čime zapravo nije zahvaćena afektivna komponenta. Mjera kognitivne komponente korištena je i u studiji Hahna i suradnika (2013) koji su mjerili zadovoljstvo životom jednom česticom te došli do zaključka koji je u skladu s onime Weissa i suradnika (2008). Njihovi nalazi pokazali su da se genska varijanca zadovoljstva životom, i aditivna i neaditivna, u potpunosti preklapa s osobinama ličnosti, ponajprije s neuroticizmom i ekstraverzijom. Neodvojivost genske varijance zadovoljstva životom od osobina ličnosti pronađena je i u studiji provedenoj na uzorku 182 para blizanaca iz Srbije (Sadiković i sur., 2018), u kojemu je korištena skala SWLS. Međutim, neke druge studije pokazale su da postoji i dio genske varijance koji je specifičan za mjere dobrobiti. Tako su Keyes i suradnici (2015) ispitivali široki konstrukt, tzv. psihološki procvat (engl. *flourishing*) koji obuhvaća i hedonistički i eudajmonijski aspekt dobrobiti, a zasniva se na tripartitnome modelu emocionalne, psihološke i socijalne dobrobiti (Keyes, 2002). Njihovi su nalazi značajno potvrdili gensko preklapanje s ličnošću, međutim, pokazali su da postoji i jedinstveni genski doprinos dobrobiti nepovezan s osobinama ličnosti, koji otprilike sačinjava 30 – 36 % ukupne genske varijance. Sličan zaključak dobiven je i u studiji Røysamba i suradnika (2018) koja je specifična po tome jer je u analizu uključila i facete ličnosti. Na temelju prvotno provedene regresijske analize u toj su studiji četiri facete izdvojene kao najvažniji prediktori rezultata na skali SWLS – depresivnost i anksioznost kao facete neuroticizma te pozitivne emocije i aktivnost kao facete ekstraverzije. Dobiveni rezultati bili su prilično u skladu s onima Keyesa i suradnika (2015). Naime, utvrđeno je da je od ukupne heritabilnosti zadovoljstva životom 65 % objašnjivo genskim faktorima povezanima s navedenim facetama, dok je ostatak (35 %) genske varijance jedinstven za taj konstrukt. Pronađen je i zajednički okolinski efekt ličnosti i zadovoljstva životom, no iznosi samo 11 % od ukupne varijance, što upućuje na to da su ličnost i subjektivna dobrobit ponajprije povezane

zbog zajedničkih genskih doprinosa koje dijele, što je u skladu i s nalazima prethodno navedenih studija.

Nalazi bihevioralno-genetičkih studija u skladu su s nalazima o povezanosti ličnosti i mjera subjektivne dobrobiti na fenotipskoj razini – neuroticizam i ekstraverzija ključne su osobine, a u podlozi te povezanosti vjerojatno djeluju neki dijeljeni biološki čimbenici. Iako se pojedinačne studije razlikuju u zaključku imaju li mjere subjektivne dobrobiti dio genske varijance koji je nezavisan od ličnosti, sve ukazuju na to da ta dva konstrukta značajno dijele etiologiju. To upućuje na to da oni genski efekti koji doprinose visokim rezultatima na mjerama ekstraverzije (i savjesnosti), a niskima na neuroticizmu, vjerojatno isto tako doprinose i visokim rezultatima na mjerama subjektivne dobrobiti. Čini se stoga da stabilne i internalne crte igraju važnu ulogu u individualnim razlikama u osjećaju zadovoljstva i afektivnoga balansa. Osim toga, preklapanje etioloških faktora ukazuje na važnost tzv. pleiotropije za razvoj psiholoških osobina. Pleiotropija se odnosi na ulogu istoga genskog efekta na razvoj nekoliko fenotipova (Knopik i sur., 2017). Čini se da se u podlozi razvoja osobina ličnosti, uobičajenih afektivnih iskustva i kognitivnih evaluacija nalaze podjednaka, ali kompleksna genska djelovanja, a moguće je da isti genski efekti koji djeluju na njihovu izraženost djeluju i na neke druge psihološke karakteristike.

Smjernice za buduća istraživanja

Da su osobine ličnosti važne za predikciju subjektivne dobrobiti, s kojom su povezane i na fenotipskoj i na etiološkoj razini, jasno je utvrđen i nedvojben nalaz. Iako je to područje dobro istraženo u literaturi, postoji još mnogo prostora za dodatni doprinos i proširivanje spoznaja. Prvo, kao i u većini drugih područja psihologije, nedostaje istraživanja koja su koristila druge metode osim samoprocjena. Naime, jedna je od kritika u ovome području da je visoka povezanost ličnosti i subjektivne dobrobiti zapravo uzrokovana dijeljenim faktorom metode (engl. *method variance*). Primjerice, Lucas i Fujita (2000) pokazali su da je korelacija ekstraverzije i mjera pozitivnoga afekta niža ($r = .25$) kad su ta dva konstrukta mjerena različitim metodama u odnosu na to kad su mjerena jednakom metodom procjene ($r = .37$), što upućuje na to da zajednički faktor metode igra neku ulogu, ali se ipak ne može smatrati jedinim razlogom povezanosti tih varijabli. Osim što bi se buduća istraživanja mogla više usmjeriti na prikupljanje podataka putem procjena drugih, nedostaje i istraživanja koja subjektivnu dobrobit mjere metodama poput rekonstrukcije dana ili dnevničkoga uzorkovanja. Postojeće studije također pokazuju da bi takav način procjene subjektivne dobrobiti mogao rezultirati nižim korelacijama s ličnošću nego kad se koriste klasične upitničke mjere (Anusic i sur., 2017; Hudson i sur., 2016). Osim načina prikupljanja podataka, rezultati budućih istraživanja mogli bi se razlikovati i ovisno o operacionalizaciji osobina ličnosti. Naime, iako su petofaktorski modeli i dalje dominantni, sve se više pažnje pridaje i novijemu modelu HEXACO koji definira šest osnovnih faktora ličnosti, od kojih se

neki sadržajno bitno razlikuju od poznatih Velikih pet faktora (Ashton i Lee, 2001). Anglim i suradnici (2020) pokazali su da se operacionalizacijom ličnosti putem modela HEXACO kao najznačajniji, a ponekad i jedini faktor povezan s nekom mjerom subjektivne dobrobiti izdvaja ekstraverzija koja je povezana sa svim trima komponentama subjektivne dobrobiti. S obzirom na to da korištenje modela ličnosti HEXACO rezultira ponešto drugačijim obrascem povezanosti od onoga koji je utvrđen petofaktorskim modelima, njegovo uključivanje u studije sa subjektivnom dobrobiti moglo bi doprinijeti i spoznajama o strukturi i organizaciji ličnosti. Osim različitim modelima ličnosti, buduća istraživanja mogla bi veću pažnju pridati i različitim hijerarhijskim razinama. Naime, u području ličnosti sve je veći zaokret prema ispitivanju uloga specifičnijih crta, poput faceta ili čak nijansa ličnosti koje predstavljaju najnižu razinu u hijerarhijskoj organizaciji (McCrae, 2015). S obzirom na to da je već dobro utvrđeno koje su široke osobine ličnosti povezane sa subjektivnom dobrobiti, uvidi u to koja specifična i konkretna ponašanja najviše doprinose individualnim razlikama u njezinoj izraženosti mogu dodatno razjasniti podlogu povezanosti između tih dispozicijskih konstrukata. Ipak, različiti modeli ličnosti imaju različite konstrukte na razini faceta, odnosno različito ih definiraju i operacionaliziraju, što predstavlja potencijalni problem u usporedbi postojećih, ali i budućih studija na razini faceta. Nadalje, u području još nije postignut jasan konsenzus oko pitanja je li subjektivna dobrobit, u genetičkome smislu, isto što i ličnost. Buduća bi istraživanja trebala dati jasniji odgovor na to, primarno kroz usklađivanje metodologije te korištenje snažnijih nacrtava istraživanja. Za kraj, nalazima o heritabilnosti te dijeljenoj etiologiji subjektivne dobrobiti i ličnosti nedostaje potvrda iz područja molekularne genetike. Fokus znanstvenika u budućnosti trebao bi biti usmjeren na pokušaje pronalaženje specifičnih genskih mehanizama koji se nalaze u podlozi tih procesa.

Zaključak

Subjektivna dobrobit važan je psihološki konstrukt koji je povezan s različitim životnim ishodima (Diener i Chan, 2011; Krause, 2013; Lyubomirsky i sur., 2005). Upravo zato očuvanje subjektivne dobrobiti predstavlja važno pitanje za svakoga pojedinca te bi poznavanje i razumijevanje individualnih razlika u stupnju subjektivne dobrobiti trebalo biti jedno od ključnih pitanja u tome području istraživanja. Da bi se moglo što bolje predvidjeti što i u kojoj mjeri može utjecati na stupanj subjektivne dobrobiti, važno je poznavati njezinu etiologiju, kao i njezinu povezanost s drugim važnim dispozicijama s kojima dijeli etiologiju u određenome stupnju.

Na temelju pregleda postojećih nalaza jasno je da bihevioralno-genetičke studije potvrđuju da su individualne razlike u stupnju subjektivne dobrobiti umjereno heritabilne, tj. umjereno određene genskim efektima pojedinaca (Bartels, 2015; Nes i Røysamb, 2015; Vukasović i sur., 2012). Istraživanja također jasno pokazuju da

osobine ličnosti, posebno neuroticizam i ekstraverzija te savjesnost u nešto manjoj mjeri, igraju važnu ulogu u individualnim razlikama u subjektivnoj dobrobiti i mogu nam pomoći da ih bolje razumijemo. Poznavanje razine tih triju osobina kod pojedinaca može nam nešto reći i o stupnju njihove subjektivne dobrobiti, što je važna informacija prilikom planiranja potencijalnih intervencija. Ako želimo ispitati subjektivnu dobrobit, predvidjeti hoće li se njezine razine mijenjati i u kojemu smjeru, poželjno bi bilo mjeriti i osobine ličnosti. Naime, istraživanja pokazuju da, iako su osobine ličnosti stabilne crte, one se ipak mogu mijenjati intervencijama. Osobina najpodložnija promjenama je neuroticizam (Roberts i sur., 2017), a upravo je neuroticizam osobina koja je najviše povezana s mjerama subjektivne dobrobiti. Stoga bi intervencije mogle uključivati i rad na mijenjanju razine neuroticizma, što posljedično može doprinijeti manjemu doživljavanju negativnoga afekta, odnosno višem stupnju subjektivne dobrobiti. Važnost ličnosti za subjektivnu dobrobit potvrđuju i istraživanja koja ukazuju na dijeljenu etiologiju tih konstrukata, odnosno značajno preklapanje između genskih efekata koji doprinose varijacijama u tim osobinama, što upućuje na to da bi se potencijalni modeli i teorijska objašnjenja veze između ličnosti i subjektivne dobrobiti mogli fokusirati na biološke čimbenike.

Literatura

- Albuquerque, I., de Lima, M. P., Matos, M. i Figueiredo, C. (2012). Personality and subjective well-being: What hides behind global analyses? *Social Indicators Research*, 105(3), 447–460. <https://doi.org/10.1007/s11205-010-9780-7>
- Anglim, J. i Grant, S. (2016). Predicting psychological and subjective well-being from personality: Incremental prediction from 30 facets over the Big 5. *Journal of Happiness Studies*, 17(1), 59–80. <https://doi.org/10.1007/s10902-014-9583-7>
- Anglim, J., Horwood, S., Smillie, L. D., Marrero, R. J. i Wood, J. K. (2020). Predicting psychological and subjective well-being from personality: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 146(4), 279–323. <https://doi.org/10.1037/bul0000226>
- Anusic, I., Lucas, R. E. i Donnellan, M. B. (2017). The validity of the day reconstruction method in the German socio-economic panel study. *Social Indicators Research*, 130(1), 213–232. <https://doi.org/10.1007/s11205-015-1172-6>
- Anusic, I. i Schimmack, U. (2016). Stability and change of personality traits, self-esteem, and well-being: Introducing the meta-analytic stability and change model of retest correlations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 110(5), 766–781. <https://doi.org/10.1037/pspp0000066>
- Ashton, M. C. i Lee, K. (2001). A theoretical basis for the major dimensions of personality. *European Journal of Personality*, 15(5), 327–353. <https://doi.org/10.1002/per.417>
- Bartels, M. (2015). Genetics of wellbeing and its components satisfaction with life, happiness, and quality of life: A review and meta-analysis of heritability studies. *Behavior Genetics*, 45(2), 137–156. <https://doi.org/10.1007/s10519-015-9713-y>

- Bartels, M. i Boomsma, D. I. (2009). Born to be happy? The etiology of subjective well-being. *Behavior Genetics*, 39(6), 605–615. <https://doi.org/10.1007/s10519-009-9294-8>
- Bartels, M., Cacioppo, J. T., van Beijsterveldt, T. C. i Boomsma, D. I. (2013). Exploring the association between well-being and psychopathology in adolescents. *Behavior Genetics*, 43(3), 177–190. <https://doi.org/10.1007/s10519-013-9589-7>
- Blatný, M., Millová, K., Jelínek, M. i Osecká, T. (2015). Personality predictors of successful development: Toddler temperament and adolescent personality traits predict well-being and career stability in middle adulthood. *PLoS one*, 10(4), e0126032. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0126032>
- Bratko, D., Butković, A. i Vukasović Hlupić, T. (2017). Heritability of personality. *Psiholgijske teme*, 26(1), 1–24. <https://doi.org/10.31820/pt.26.1.1>
- Bratko, D. i Sabol, J. (2006). Personality and basic psychological needs as predictors of life satisfaction: Results of the on-line study. *Društvena istraživanja*, 15(4–5), 693–711.
- Cantril, H. (1965). *Pattern of human concerns*. Rutgers University Press.
- Caprara, G. V., Fagnani, C., Alessandri, G., Steca, P., Gigantesco, A., Sforza, L. L. C. i Stazi, M. A. (2009). Human optimal functioning: The genetics of positive orientation towards self, life, and the future. *Behavior Genetics*, 39(3), 277–284. <https://doi.org/10.1007/s10519-009-9267-y>
- Chen, H., Pine, D. S., Ernst, M., Gorodetsky, E., Kasen, S., Gordon, K., Goldman, G. i Cohen, P. (2013). The MAOA gene predicts happiness in women. *Progress in Neuro-Psychopharmacology and Biological Psychiatry*, 40, 122–125. <https://doi.org/10.1016/j.pnpbp.2012.07.018>
- Costa, P. T. Jr. i McCrae, R. R. (1980). Influence of extraversion and neuroticism on subjective well-being: Happy and unhappy people. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38(4), 668–678. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.38.4.668>
- De Neve, J. E. (2011). Functional polymorphism (5-HTTLPR) in the serotonin transporter gene is associated with subjective well-being: Evidence from a US nationally representative sample. *Journal of Human Genetics*, 56(6), 456–459. <https://doi.org/10.1038/jhg.2011.39>
- De Neve, J. E., Christakis, N. A., Fowler, J. H. i Frey, B. S. (2012). Genes, economics, and happiness. *Journal of Neuroscience, Psychology, and Economics*, 5(4), 193–211. <https://doi.org/10.1037/a0030292>
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95(3), 542–575. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.95.3.542>
- Diener, E. i Chan, M. Y. (2011). Happy people live longer: Subjective well-being contributes to health and longevity. *Applied Psychology: Health and Well-Being*, 3(1), 1–43. <https://doi.org/10.1111/j.1758-0854.2010.01045.x>
- Diener, E. D., Emmons, R. A., Larsen, R. J. i Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1), 71–75. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa4901_13

- Diener, E., Heintzelman, S. J., Kushlev, K., Tay, L., Wirtz, D., Lutes, L. D. i Oishi, S. (2017). Findings all psychologists should know from the new science on subjective well-being. *Canadian Psychology / Psychologie Canadienne*, 58(2), 87–104. <https://doi.org/10.1037/cap0000063>
- Diener, E., Lucas, R. E. i Oishi, S. (2018). Advances and open questions in the science of subjective well-being. *Collabra: Psychology*, 4(1), 15. <https://doi.org/10.1525/collabra.115>
- Diener, E., Sandvik, E. D., Pavot, W. i Fujita, F. (1992). Extraversion and subjective well-being in a US national probability sample. *Journal of Research in Personality*, 26(3), 205–215. [https://doi.org/10.1016/0092-6566\(92\)90039-7](https://doi.org/10.1016/0092-6566(92)90039-7)
- Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E. i Smith, H. L. (1999). Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*, 125(2), 276–302. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.125.2.276>
- Diener, E., Wirtz, D., Biswas-Diener, R., Tov, W., Kim-Prieto, C., Choi, D. W. i Oishi, S. (2009). New measures of well-being. U: E. Diener (Ur.), *Assessing well-being* (str. 247–266). Springer.
- Felce, D. i Perry, J. (1995). Quality of life: Its definition and measurement. *Research in Developmental Disabilities*, 16(1), 51–74. [https://doi.org/10.1016/0891-4222\(94\)00028-8](https://doi.org/10.1016/0891-4222(94)00028-8)
- Franz, C. E., Panizzon, M. S., Eaves, L. J., Thompson, W., Lyons, M. J., Jacobson, K. C., Tsunag, M., Glatt, S. J. i Kremen, W. S. (2012). Genetic and environmental multidimensionality of well- and ill- being in middle aged twin men. *Behavior Genetics*, 42(4), 579–591. <https://doi.org/10.1007/s10519-012-9538-x>
- Grant, S., Langan-Fox, J. i Anglim, J. (2009). The big five traits as predictors of subjective and psychological well-being. *Psychological Reports*, 105(1), 205–231. <https://doi.org/10.2466/PRO.105.1.205-231>
- Hagerty, M. R., Cummins, R., Ferriss, A. L., Land, K., Michalos, A. C., Peterson, M., Sharpe, A., Sirgy, J. i Vogel, J. (2001). Quality of life indexes for national policy: Review and agenda for research. *Bulletin of Sociological Methodology / Bulletin de Méthodologie Sociologique*, 71(1), 58–78. <https://doi.org/10.1177/075910630107100104>
- Hahn, E., Johnson, W. i Spinath, F. M. (2013). Beyond the heritability of life satisfaction – The roles of personality and twin-specific influences. *Journal of Research in Personality*, 47(6), 757–767. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2013.07.003>
- Hayes, N. i Joseph, S. (2003). Big 5 correlates of three measures of subjective well-being. *Personality and Individual Differences*, 34(4), 723–727. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(02\)00057-0](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(02)00057-0)
- Headey, B. (2008). Life goals matter to happiness: A revision of set-point theory. *Social Indicators Research*, 86(2), 213–231. <https://doi.org/10.1007/s11205-007-9138-y>
- Hudson, N. W., Lucas, R. E. i Donnellan, M. B. (2016). Day-to-day affect is surprisingly stable: A two-year longitudinal study of well-being. *Social Psychological and Personality Science*, 8(1), 45–54. <https://doi.org/10.1177/1948550616662129>

- Johnson, W. i Krueger, R. F. (2006). How money buys happiness: Genetic and environmental processes linking finances and life satisfaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90(4), 680–691. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.90.4.680>
- Kaplan, R. M. i Ries, A. L. (2007). Quality of life: Concept and definition. *COPD: Journal of Chronic Obstructive Pulmonary Disease*, 4(3), 263–271. <https://doi.org/10.1080/15412550701480356>
- Kendler, K. S., Gardner, C. O. i Prescott, C. A. (2003). Personality and the experience of environmental adversity. *Psychological Medicine*, 33(7), 1193–1202. <https://doi.org/10.1017/s0033291703008298>
- Keyes, C. L. (2002). The mental health continuum: From languishing to flourishing in life. *Journal of Health and Social Behavior*, 43(2), 207–222. <https://doi.org/10.2307/3090197>
- Keyes, C. L. (2006). Subjective well-being in mental health and human development research worldwide: An introduction. *Social Indicators Research*, 77(1), 1–10. <https://doi.org/10.1007/s11205-005-5550-3>
- Keyes, C. L., Kendler, K. S., Myers, J. M. i Martin, C. C. (2015). The genetic overlap and distinctiveness of flourishing and the big five personality traits. *Journal of Happiness Studies*, 16(3), 655–668. <https://doi.org/10.1007/s10902-014-9527-2>
- Keyes, C. L. M., Shmotkin, D. i Ryff, C. D. (2002). Optimizing well-being: The empirical encounter of two traditions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82(6), 1007–1022. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.82.6.1007>
- Knopik, V. S., Neiderhiser, J. M., DeFries, J. C. i Plomin, R., (2017). *Behavioral genetics* (7thed.). Macmillan Learning.
- Krause, A. (2013). Don't worry, be happy? Happiness and reemployment. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 96, 1–20. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2013.09.002>
- Larsen, R. J. i Buss, D. M. (2005). *Psihologija ličnosti*. Naklada Slap.
- Lucas, R. E. (2018). Exploring the associations between personality and subjective well-being. U: E. Diener, S. Oishi i L. Tay (Ur.), *Handbook of well-being* (str. 284–303). DEF Publishers.
- Lucas, R. E., Diener, E. i Suh, E. (1996). Discriminant validity of well-being measures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(3), 616–628. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.71.3.616>
- Lucas, R. E. i Fujita, F. (2000). Factors influencing the relation between extraversion and pleasant affect. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79(6), 1039–1056. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.79.6.1039>
- Lykken, D. i Tellegen, A. (1996). Happiness is a stochastic phenomenon. *Psychological Science*, 7(3), 186–189. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.1996.tb00355.x>
- Lyubomirsky, S., King, L. i Diener, E. (2005). The benefits of frequent positive affect: Does happiness lead to success? *Psychological Bulletin*, 131(6), 803–855. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.131.6.803>

- Lyubomirsky, S. i Lepper, H. (1999). A measure of subjective happiness: Preliminary reliability and construct validation. *Social Indicators Research*, 46(2), 137–155. <https://doi.org/10.1023/A:1006824100041>
- McCrae, R. R. (2015). A more nuanced view of reliability: Specificity in the trait hierarchy. *Personality and Social Psychology Review*, 19(2), 97–112. <https://doi.org/10.1177/1088868314541857>
- McCrae, R. R. i Costa, P. T. Jr. (1991). Adding Liebe und Arbeit: The full five-factor model and well-being. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 17(2), 227–232. <https://doi.org/10.1177/014616729101700217>
- Moum, T., Næss, S., Sorensen, T., Tambs, K. i Holmen, J. (1990). Hypertension labelling, life events and psychological well-being. *Psychological Medicine*, 20(3), 635–646. <https://doi.org/10.1017/s0033291700017153>
- Myers, D. G. i Diener, E. (1995). Who is happy? *Psychological Science*, 6(1), 10–19. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.1995.tb00298.x>
- Neale, M. C. i Cardon, L. R. (1992). *Methodology for genetic studies of twins and families*. Kluwer Academic.
- Nes, R. B., Czajkowski, N., Røysamb, E., Reichborn-Kjennerud, T. i Tambs, K. (2008). Well-being and ill-being: Shared environments, shared genes? *The Journal of Positive Psychology*, 3(4), 253–265. <https://doi.org/10.1080/17439760802399323>
- Nes, R. B., Czajkowski, N. i Tambs, K. (2010). Family matters: Happiness in nuclear families and twins. *Behavior Genetics*, 40(5), 577–590. <https://doi.org/10.1007/s10519-010-9365-x>
- Nes, R. B. i Røysamb, E. (2015). The heritability of subjective well-being: Review and meta-analysis. U: M. Pluess (Ur.), *The genetics of psychological well-being: The role of heritability and genetics in positive psychology* (str.75–96). Oxford University.
- Nes, R. B., Røysamb, E., Harris, J. R., Czajkowski, N. i Tambs, K. (2010). Mates and marriage matter: Genetic and environmental influences on subjective well-being across marital status. *Twin Research and Human Genetics*, 13(4), 312–321. <https://doi.org/10.1375/twin.13.4.312>
- Nes, R. B., Røysamb, E., Tambs, K., Harris, J. R. i Reichborn-Kjennerud, T. (2006). Subjective well-being: Genetic and environmental contributions to stability and change. *Psychological Medicine*, 36(7), 1033–1042. <https://doi.org/10.1017/S0033291706007409>
- Ng, W., Russell Kua, W. S. i Kang, S. H. (2019). The relative importance of personality, financial satisfaction, and autonomy for different subjective well-being facets. *The Journal of Psychology*, 153(7), 680–700. <https://doi.org/10.1080/00223980.2019.1598928>

- Okbay, A., Baselmans, B. M., De Neve, J. E., Turley, P., Nivard, M. G., Fontana, M. A., Meddens, S. F., Linner, R. K., Rietveld, C. A., Derringer, J., Gratten, J., Lee, J. J., Liu, J. Z., de Vlaming, R., Ahluwalia, T. S., Buchwald, J., Cavadino, A., Frazier-Wood, A. C., Furlotte, N. A. ... Rich, S. S. (2016). Genetic variants associated with subjective well-being, depressive symptoms, and neuroticism identified through genome-wide analyses. *Nature Genetics*, 48(6), 624–633. <https://doi.org/10.1038/ng.3552>
- Plomin, R. (2013). Child development and molecular genetics: 14 years later. *Child Development*, 84(1), 104–120. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2012.01757.x>
- Plomin, R., DeFries, J. C., Knopik, V. S. i Neiderhiser, J. M. (2016). Top 10 replicated findings from behavioral genetics. *Perspectives on Psychological Science*, 11(1), 3–23. <https://doi.org/10.1177/1745691615617439>
- Rietveld, C. A., Cesarini, D., Benjamin, D. J., Koellinger, P. D., De Neve, J. E., Tiemeier, H., Johannesson, M., Magnusson, P. K. E., Pedersen, N. L., Krueger, R. F. i Bartels, M. (2013). Molecular genetics and subjective well-being. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 110(24), 9692–9697. <https://doi.org/10.1073/pnas.1222171110>
- Roberts, B. W., Luo, J., Briley, D. A., Chow, P. I., Su, R. i Hill, P. L. (2017). A systematic review of personality trait change through intervention. *Psychological Bulletin*, 143(2), 117–141. <https://doi.org/10.1037/bul0000088>
- Røysamb, E., Harris, J. R., Magnus, P., Vittersø, J. i Tambs, K. (2002). Subjective well-being. Sex-specific effects of genetic and environmental factors. *Personality and Individual Differences*, 32(2), 211–223. [https://doi.org/10.1016/s0191-8869\(01\)00019-8](https://doi.org/10.1016/s0191-8869(01)00019-8)
- Røysamb, E., Nes, R. B., Czajkowski, N. O. i Vassend, O. (2018). Genetics, personality and wellbeing. A twin study of traits, facets and life satisfaction. *Scientific Reports*, 8(1), 1–13. <https://doi.org/10.1038/s41598-018-29881-x>
- Røysamb, E., Nes, R. B. i Vittersø, J. (2014). Well-being: Heritable and changeable. U: K. M. Sheldon i R. E. Lucas (Ur.), *Stability of happiness: Theories and evidence on whether happiness can change* (str. 9–36). Academic Press.
- Røysamb, E., Tambs, K., Reichborn-Kjennerud, T., Neale, M. C. i Harris, J. R. (2003). Happiness and health: Environmental and genetic contributions to the relationship between subjective well-being, perceived health, and somatic illness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85(6), 1136–1146. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.85.6.1136>
- Russell, J. E. (2008). Promoting subjective well-being at work. *Journal of Career Assessment*, 16(1), 117–131. <https://doi.org/10.1177/1069072707308142>
- Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(6), 1069–1081. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.57.6.1069>
- Ryff, C. D. (2014). Psychological well-being revisited: Advances in the science and practice of eudaimonia. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 83(1), 10–28. <https://doi.org/10.1159/000353263>

- Sadiković, S., Smederevac, S., Mitrović, D. i Milovanović, I. (2018). Behavioral genetics foundations of relations between personality traits and satisfaction with life. *Primenjena psihologija*, 11(4), 487–502. <https://doi.org/10.19090/pp.2018.4.487-502>
- Schaie, K. W., Willis, S. L. i Caskie, G. I. (2004). The Seattle longitudinal study: Relationship between personality and cognition. *Aging Neuropsychology and Cognition*, 11(2–3), 304–324. <https://doi.org/10.1080/13825580490511134>
- Schimmack, U. (2008). The structure of subjective well-being. U: M. Eid i R. J. Larsen (Ur.), *The science of subjective well-being* (str. 97–123). Guilford Press.
- Schimmack, U., Oishi, S., Furr, R. M. i Funder, D. C. (2004). Personality and life satisfaction: A facet-level analysis. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30(8), 1062–1075. <https://doi.org/10.1177/0146167204264292>
- Schimmack, U., Radhakrishnan, P., Oishi, S., Dzokoto, V. i Ahadi, S. (2002). Culture, personality, and subjective well-being: Integrating process models of life satisfaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82(4), 582–593. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.82.4.582>
- Sheldon, K. M., Abad, N., Ferguson, Y., Gunz, A., Houser-Marko, L., Nichols, C. P. i Lyubomirsky, S. (2010). Persistent pursuit of need-satisfying goals leads to increased happiness: A 6-month experimental longitudinal study. *Motivation and Emotion*, 34(1), 39–48. <https://doi.org/10.1007/s11031-009-9153-1>
- Smillie, L. D., Wilt, J., Kabbani, R., Garratt, C. i Revelle, W. (2015). Quality of social experience explains the relation between extraversion and positive affect. *Emotion*, 15(3), 339–349. <https://doi.org/10.1037/emo0000047>
- South, S. C. i Jarnecke, A. M. (2015). Methodology of quantitative behavior and molecular genetics. U: M. Pluess (Ur.), *The genetics of psychological well-being: The role of heritability and genetics in positive psychology* (str. 38–55). Oxford University.
- Steel, P., Schmidt, J. i Shultz, J. (2008). Refining the relationship between personality and subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 134(1), 138–161. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.134.1.138>
- Stubbe, J. H., Posthuma, D., Boomsma, D. I. i De Geus, E. J. (2005). Heritability of life satisfaction in adults: A twin-family study. *Psychological Medicine*, 35(11), 1581–1588. <https://doi.org/10.1017/s0033291705005374>
- Tellegen, A. (1982). *Brief manual for the Multidimensional Personality Questionnaire*. [Neobjavljeni rukopis]. University of Minnesota.
- Tellegen, A., Lykken, D. T., Bouchard, T. J., Wilcox, K. J., Segal, N. L. i Rich, S. (1988). Personality similarity in twins reared apart and together. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(6), 1031–1039. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.54.6.1031>
- Tov, W. (2018). Well-being concepts and components. U: E. Diener, S. Oishi i L. Tay (Ur.), *Handbook of well-being* (str. 43–57). DEF Publishers.

- Vukasović, T. i Bratko, D. (2015). Heritability of personality: A meta-analysis of behavior genetic studies. *Psychological Bulletin*, 141(4), 769–785. <https://doi.org/10.1037/bul0000017>
- Vukasović, T., Bratko, D. i Butković, A. (2012). Genetski doprinos individualnim razlikama u subjektivnoj dobrobiti: Meta-analiza. *Društvena istraživanja: Časopis za opća društvena pitanja*, 21(1), 1–17. <https://doi.org/10.5559/di.21.1.01>
- Watson, D., Clark, L. A. i Tellegen, A. (1988). Development and validation of brief measures of positive and negative affect: The PANAS scales. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(6), 1063–1070. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.54.6.1063>
- Weiss, A., Bates, T. C. i Luciano, M. (2008). Happiness is a personal(ity) thing: The genetics of personality and well-being in a representative sample. *Psychological Science*, 19(3), 205–210. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.2008.02068>

Subjective Well-Being and Personality Traits: Association at the Phenotypic and Aetiological Level

Abstract

Subjective well-being is a construct that was examined within numerous psychological research and its popularity has been growing over the last thirty years. It is defined as a combination of cognitive evaluation of one's life and affective tendencies. However, there are certain inconsistencies and differences in its operationalization in the literature, which will be discussed in this paper. After presenting the definition of subjective well-being, this paper will focus on two main goals. First will be presented findings about the sources of individual differences in subjective well-being, based on the studies that used a behavioural genetic methodology. Results of those studies suggest a moderate heritability of subjective well-being, ranging from 30-40%. Secondly, the main aim is to report the findings of the associations between subjective well-being and personality traits. Numerous studies indicate a strong phenotypic association of subjective well-being with neuroticism, extraversion, and, to a lesser extent, with conscientiousness. Finally, these phenotypic correlations will additionally be interpreted from a behavioural genetic perspective, i.e., with the presentation of studies that have examined the aetiology of these correlations. Namely, different studies showed that subjective well-being and personality share genetic variance but it is not yet clear whether there is a genetic effect of subjective well-being that is independent of personality.

Keywords: subjective well-being, personality, Big Five, heritability, life-satisfaction, behavioural genetics

Primljeno: 8. 2. 2021.